

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

ISSN 1303-5746

JOURNAL OF
FACULTY OF THEOLOGY
ISTANBUL UNIVERSITY

Sayı/Number: 33

Yıl/Year: 2015

Basım Yılı: 2016

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ (İÜİFD)
JOURNAL OF FACULTY OF THEOLOGY ISTANBUL UNIVERSITY (JFTIU)

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Sahibi / Owner on Behalf of Faculty
of Theology of Istanbul University
Murteza Bedir (Dekan/Dean)

Editör / Editor
Hüseyin Hansu

Yardımcı Editör / Co-Editor
Mustafa İsmail Bağdatlı

Yayın Sekreteri / Editorial Secretary
Ahmet Aydın

Bölüm Editörleri / Section Editors

Şükrü Özen
Abdullah Tırabzon
Abdülhameed Majeed
Ayşe Zişan Furat
Veysel Kaya
Ali Öztürk

Son Okuma / Redaction

Bünyamin Ayçiçeği
Reyhan Çorak
Mustafa Özağaç

Danışma Kurulu / Advisory Board

Abdurrahman ACAR (Prof.Dr.), Rahim ACAR (Prof.Dr.), Alparslan AÇIKGENÇ (Prof.Dr.), Muhsin AKBAŞ (Prof.Dr.), Yasin AKTAY (Prof.Dr.), Mehmet AKKUŞ (Prof.Dr.), Halis ALBAYRAK (Prof.Dr.), Recep ALPYAĞIL (Doç.Dr.), Ramazan ALTINTAŞ (Prof.Dr.), Abdüsselam ARI (Doç.Dr.), Ali ARSLAN (Prof.Dr.), Zeki ARSLANTÜRK (Prof.Dr.), Nevzat AŞIK (Prof.Dr.), Muhammed ABAY (Yrd. Doç.Dr.), Mahmut AY (Yrd.Doç.Dr.), İrfan AYCAN (Prof.Dr.), Hidayet AYDAR (Prof.Dr.), İbrahim Hakkı AYDIN (Prof.Dr.), Ömer AYDIN (Prof.Dr.), Yaşar AYDINLI (Prof.Dr.), Osman AYDINLI (Prof.Dr.), Fahmettin BAŞAR (Prof.Dr.), Vahdettin BAŞÇI (Prof.Dr.), İrfan BAŞKURT (Doç.Dr.), Kemal BATAK (Doç.Dr.), Abdülaziz BAYINDIR (Prof.Dr.), Mehmet BAYRAKDAR (Prof.Dr.), Bayraktar BAYRAKLI (Prof.Dr.), M.Faruk BAYRAKTAR (Prof.Dr.), Mürteza BEDİR (Prof.Dr.), Ramazan BİÇER (Prof.Dr.), Nahide BOZKURT (Prof.Dr.), Ömer BOZKURT (Yrd.Doç.Dr.), H.İbrahim BULUT (Doç.Dr.), Kerim BULADI (Doç. Dr.), Mehmet BÜYÜKDERE (Prof. Dr.), Yılmaz CAN (Prof.Dr.), Hasan CİRİT (Doç.Dr.), İsmail ÇALIŞKAN (Prof.Dr.), İlyas ÇELEBİ (Prof.Dr.), Mehmet ÇELİK (Prof. Dr.), Yakup ÇİÇEK (Prof.Dr.), Mehmet DALKILIÇ (Prof.Dr.), Muhsin DEMİRCİ (Prof.Dr.), Kürşat DEMİRCİ (Doç.Dr.), İsmail DEMİREZEN (Doç.Dr.), Abdülkadir DONUK (Prof.Dr.), Recai DOĞAN (Prof.Dr.), İbrahim Kafi DÖNMEZ (Prof.Dr.), Ali DURUSOY (Prof.Dr.), Yaşar DÜZENLİ (Prof.Dr.), Feridun M.EMECEN (Prof.Dr.), İzzet ER (Prof.Dr.), Ali ERBAŞ (Prof.Dr.), Hüsamettin ERDEM (Prof.Dr.), Mustafa ERDEM (Prof.Dr.), Ayşe Zişan FURAT (Doç.Dr.), Necmettin GÖKKIR (Doç.Dr.), Bilal GÖKKIR (Doç.Dr.), Musa Kazım GÜLÇÜR (Yrd.Doç.Dr.), Zekeriya GÜLER (Prof.Dr.), Sıtkı GÜLLE (Prof.Dr.), Hacı Mehmet GÜNAY (Prof.Dr.), Osman GÜNER (Prof.Dr.), Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU (Prof.Dr.), Abdurrahman HAÇKALI (Prof.Dr.), Ömer Faruk HARMAN (Prof. Dr.), Hüseyin HANSU (Doç.Dr.), Dursun HAZER (Prof.Dr.), Hayati HÖKELEKLİ (Prof.Dr.), Davut HUT (Dr.), M.Zeki İŞCAN (Doç. Dr.), Abdullah KAHRAMAN (Prof.Dr.), İsmail KARA (Prof.Dr.), Mustafa KARA (Prof.Dr.), N.Ünal KARASLAN (Prof.Dr.), Faruk KARACA (Prof.Dr.), Ahmet KAVAS (Prof.Dr.), Mahmut KAYA (Prof.Dr.), Fahri KAYADİBİ (Prof.Dr.), Ziya KAZICI (Prof.Dr.), Bilal KEMİKLİ (Prof.Dr.), İmaduddin Khalil (Prof.Dr.), A.Saim KILAVUZ (Prof.Dr.), Recep KILIÇ (Prof.Dr.), Sadık KILIÇ (Prof.Dr.), Celal KIRCA (Prof.Dr.), Abdullah KIZILCIK (Doç.Dr.), Ferhat KOCA (Prof.Dr.), Hasan KURT (Prof.Dr.), Saffet KÖSE (Prof.Dr.), Yaşar Abit KOÇAK (Prof.Dr.), Mustafa KÖYLÜ (Prof.Dr.), Zekeriya KURSUN (Prof.Dr.), İlhan KUTLUER (Prof.Dr.), Bekir KUZUDİŞLİ (Doç. Dr.), Talip KÜÇÜKCAN (Prof.Dr.), Muhtinin MACİT (Doç.Dr.), Yurdağül MEHMETOĞLU (Prof.Dr.), Ahmet Yaşar OCAK (Prof. Dr.), Hakan OLGUN (Doç.Dr.), Mesut OKUMUŞ (Prof.Dr.), Reşat ÖNGÖREN (Prof.Dr.), Hakkı ÖNKAL (Prof.Dr.), Abdülkerim ÖZAYDIN (Prof.Dr.), Tahsin ÖZCAN (Prof.Dr.), Abdurrahman ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Metin ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZKARCI (Prof.Dr.), Mevlüt ÖZLER (Prof.Dr.), Haneî PALABIYIK (Prof.Dr.), Hüseyin PEKER (Prof. Dr.), Selahattin POLAT (Prof.Dr.), Mehmet Saffet SARIKAYA (Prof.Dr.), Hüseyin SARIOĞLU (Prof.Dr.), A.Nedim SERİNSU (Prof. Dr.), Burhanettin TATAR (Prof.Dr.), Mustafa TAHRALI (Prof.Dr.), Mustafa TEKİN (Doç.Dr.), Nihat TEMEL (Prof.Dr.), Mustafa Zeki TERZİ (Prof.Dr.), Nuri TINAZ (Doç.Dr.), Kasım TURHAN (Prof.Dr.), Süleyman TULUCU (Prof.Dr.), Talip TÜRCAN (Prof.Dr.), Osman TÜREK (Prof.Dr.), Mustafa USTA (Prof.Dr.), Mazlum UYAR (Prof.Dr.), Yavuz ÜNAL (Prof.Dr.), İsmail Safa ÜSTÜN (Prof. Dr.), İsmail YAKIT (Prof.Dr.), Ahmet YAMAN (Prof.Dr.), Cafer Sadık YARAN (Prof.Dr.), Metin YASA (Doç.Dr.), Davut YAYLALI (Prof.Dr.), Nesimi YAZICI (Prof.Dr.), Hüseyin YAZICI (Prof.Dr.), Adem YERİNDE (Doç.Dr.), Yavuz YILDIRIM (Yrd.Doç.Dr.), Ali YILMAZ (Prof.Dr.), İsmail YİĞİT (Prof.Dr.), A.İhsan YİTİK (Prof.Dr.), Metin YURDAGÜR (Prof.Dr.), Ahmet YÜCEL (Prof.Dr.),

Yönetim Yeri / Administration Place

İskenderpaşa Mahallesi, Horhor Caddesi, Kavalalı Sokak, No:1 A-Blok 34080 Fatih/İstanbul.
Tel: (212) 532 60 20, Faks: (212) 532 62 07, e-posta: ilhdergi@istanbul.edu.tr

İÜİFD yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.
İÜİFD'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları İÜİFD'ye ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınmaz.

JFTIU is a biannual peer reviewed international journal.

Legal and scientific responsibility of the published articles belong to the author.

All rights of the published materials belong to JFTIU. These materials cannot be republished, duplicated or moved to an electronic environment partially or completely without permission.

http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuilah

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

OSMANLI DÖNEMİ FENER RUM PATRİKLERİNİN SEÇİMİ /
THE ELECTIONS OF THE PHANAR PATRIACHS IN THE OTTOMAN PERIOD

Salih İnci
9-58

ADLİ PSİKİYATRİNİN VERİLERİ İŞİĞİNDA DİNİ SORUMLULUKLARA PSİKOLOJİK
BAKIŞ / PSYCHOLOGICAL VIEW TO RELIGIOUS RESPONSIBILITIES, IN THE LIGHT OF
THE FORENSIC PSYCHIATRIC DATAS

Ümit Horozcu
59-96

TEK PARTİ DÖNEMİNDEKİ BAZI DİNÎ YAYINLARIN YASAKLANMA SEBEPLERİ /
THE REASONS OF PROHIBITION OF SOME RELIGIOUS PUBLICATIONS IN THE
SINGLE PARTY ERA

Kamil Coştu
97-122

HASAN BASRİ ÇANTAY'IN "KUR'ÂN-I HAKÎM VE MEÂL-İ KERÎM" İSİMLİ ESERİNDE
TASAVVUFÎ YORUMLAR / SUFI INTERPRETATIONS IN HASAN BASRI ÇANTAY'S
"KUR'ÂN-I HAKÎM VE MEÂL-I KERİM"

Mahmud Ay
123-146

İMAM HATİP ORTAOKULLARINDA GÖREV YAPAN ÖÇRETMENLERİN DİSİPLİN
PROBLEMLERİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ / THE OPINIONS OF TEACHERS
WORKING IN IMAM HATIP SECONDARY SCHOOLS ABOUT DISCIPLINE PROBLEMS

Mustafa İsmail Bağdatlı
147-166

ISAAC MAYER WISE: AMERİKAN REFORM YAHUDİLİĞİNİN KURUCUSU /
ISAAC MAYER WISE: THE FOUNDER OF AMERICAN REFORM JUDAISM

Mahmut Salihoglu
167-178

KADINLARIN CEMAATLE KILINAN NAMAZLARA İŞTİRAKİ VE NAMAZLARININ
EDASI / WOMEN'S ATTENDANCE TO THE CONGREGATIONAL PRAYERS AND THEIR
PERFORMANCE OF PRAYERS

Abdullah Tırabzon
179-204

DOĞRUDAN SATIŞ YÖNTEMLERİNDEN ÇOK KATLI PAZARLAMA (NETWORK MARKETING) VE FİKHÎ DEĞERLENDİRMESİ / MULTI-LEVEL MARKETING AS A METHOD OF DIRECT SELLING FROM THE POINT OF ISLAMIC JURISPRUDENCE

Abdullah Durmuş
205-228

الاتجاه السياسي في تفسير المنار (عرض وتحليل لمجموعة من القضايا السياسية)

POLITICAL DIRECTION IN AL-MANAR INTERPRETATION (DISCUSSION AND ANALYSIS FOR A GROUP OF POLITICAL ISSUES)

Odeh Abdullah / Mahmoud Sallom
229-258

**TOPLANTI, SEMPOZYUM, ÇALIŞTAY /
MEETING, SYMPOSIUM, WORKSHOP**

“Şîa ve Hadis” Paneli,
(Bilim ve Sanat Vakfı Medeniyet Araştırmaları Merkezi, 18 Nisan 2015)

Seyit Ali Güşen
259-266

Osmanlı Kitap Kültürü: Cârullah Efendi Sempozyumu
(İlmi Etüdler Derneği, 15 Şubat 2015)

Rumeysa Nurdan Akyüz
267-271

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ / BOOK REVIEW

Ahmet Selahaddin Bey, Kabe Yollarında: Surre Alayı Hatıraları, haz. İsmail Kara, Yusuf Çağlar (İstanbul: Dergah Yayınları, 2015), 206 s.

M. Talha Çiçek
272-276

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Yakın Tarihimizin Belgesi 1908-1925 Sırâtmüstakîm Mecmuası

Reyhan Çorak
277-286

İMAM HATİP ORTAOKULLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN DİSİPLİN PROBLEMLERİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Mustafa İsmail Bağdatlı*

Öz:

Araştırma, tasvir metodunun anket tekniği kullanılarak yapılmış nitel bir çalışmadır. Öğretmenlerin sınıf ve okul disiplini sağlanmasına yönelik görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Sınıf içerisinde en sık karşılaşılan problemler, problemlerin kaynağı, problemlere yönelik uygulanan çözüm yöntemleri, bu yöntemlerin etkinliğine dönük değerlendirmeler ve disiplin problemlerinin önlenmesine yönelik öneriler bu çalışmada öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde ortaya koyulmuştur. En temel problem öğrencilerin sınıfta izinsiz konuşmaları olarak tespit edilmiş, çözüm önerisi olarak velilerle irtibata geçmek ve öğrencilerin uyarılması ön plana çıkmıştır. Öğretmenler genellikle uyguladıkları disiplin yöntemlerinin etkin olduğunu düşünmektedirler. Çalışmada, aile, öğrenci ve öğretmen işbirliğinin okul disiplini sağlamada önemli bir faktör olduğu düşüncesinin öğretmenler tarafından en fazla dile getirilen husus olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, okul, sınıf, öğrenci, öğretmen.

Abstract:

The Opinions of Teachers Working in Imam Hatip Secondary Schools about Discipline Problems

This paper is a qualitative survey work. Aims to determine the opinions of teachers on class and school discipline. It is put forth in this paper; the opinions of teachers about the most frequent problems in classrooms, the source of these problems, the solution suggestions about these problems,

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı.

evaluations on the effectiveness of the solutions and the recommendations for the prevention of discipline problems in schools. The most basic problem is appeared as student's talking in classroom without permission. To solve this problem interaction with parents suggested by teachers. Teachers generally think that the methods of discipline they applied are effective. The cooperation between parents, student and school is suggested the most effective way of preserving school discipline.

Keywords: Discipline, school, classroom, student, teacher.

Giriş

İnsanlar arası sosyal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi bir takım kurallar sayesinde mümkündür. Sosyal ilişkiler yumağını düzenleyen bu kurallar okul ve sınıf içerisinde de geçerlidir. Hayatın prova yeri şeklinde tanımlanabilecek eğitim kurumları ancak belirli bir disiplin içerisinde bu ilişkiler yumağını olması gerektiği gibi idare edebilen bireyler yetiştirebilir. Çalışmamızda, okul disiplininin daha etkin sağlanması hususunda öğretmen ve idarecilerin düşüncelerinin tespit edilmesi ve bunlar üzerinde değerlendirmeler yapılması amaçlanmaktadır. Konuya ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmıştır.¹ Fakat her çalışmanın ve yapıldığı bölgenin verileri farklılık arz edeceğinden benzer konuların zaman ve mekâna göre değişen katılımcılarla yapılması ilmî birikime katkı sağlayacaktır.

“Disiplin” kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından “Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak

¹ Tuncay Karateke, “İmam Hatip Liselerinde İdarecilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Nitel Bir Çalışma”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.5, 2015; Hayri Güzel, Mehmet Zeki Aydın, “İmam Hatip Ortaokullarında Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Disiplini Bozan Öğrenci Davranışlarına Karşı Tutumları”, Kuruluşunun 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu, 2013; Hayri Güzel, Mehmet Zeki Aydın, “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Disiplini Bozan Öğrenci Davranışlarına Karşı Tutumları”, 8.Ulusal Eğitim Kongresi, 2013; Bahri Aydın, “Öğretmenlerin Kendi Sınıf Disiplin Sistemlerini Oluşturması”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, s.2, 2006, ss.19-32; Faik Yılmaz, Emine Babaoğlu, “Sınıf Öğretmenlerinin Disiplini Sağlamada Kullandıkları Ödül ve Ceza Yöntemleri (Şırnak İli Örneği)”, *İlköğretim Online*, s.12, c.1, 2013, www.ilkogretim-online.org.tr; Adnan Boyacı, “İlköğretim Öğrencilerinin Disipline Sınıf Kurallarına ve Cezalara İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Türkiye – Norveç Örneği)”, *Educational Administration: Theory and Practice*, c.15, s.60, 2009, ss.523-553; Bahri Aydın, “Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, s.39, 2004, ss.326-337; Refik Balay, Miraç Sağlam, “Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c.5, s.2, Aralık 2008, ss.1-24.

amacıyla alınan önlemlerin tümü.”² şeklinde tarif edilmiştir. Haluk Yavuzer, “Çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek, kendi kendini denetleme ya da iç denetim demek olan ahlâk gelişimini sağlamaktır.”³ şeklinde bir tanım yapmıştır. Yine disiplin “Bir amaç etrafında bir araya gelmiş insanların belirli bir düzen içerisinde yaşamalarını sağlamaya yönelik kurallar koymak ve uygulamaktır.”⁴ şeklinde de tarif edilmiştir. Disiplin denilince daha çok katı kurallara dayalı bir düzen anlaşılmakta ve akla ceza gelmektedir. Halbuki disiplin sadece ceza vermekten ibaret değildir. Olumsuz davranışların ortaya çıkmasını önlemek için tutarlı ve kararlı davranışlarda bulunmaktır.⁵ Öğretmenlerin disiplin anlayışları da farklılık göstermektedir. Meselâ, bir öğretmene göre öğrenci soru sorulduğunda ayağa kalkarak cevaplamalıdır. Başka bir öğretmen ise cevabın doğruluğunu önemli olarak değerlendirir.⁶ Disiplin tüm öğrencilere aynı davranmak şeklinde de algılanmamalıdır. Her öğrencinin psikolojik, ailevi, çevresel yapısı farklıdır. Disiplin uygulanmasında esas olan öğrencilerden aynı davranış çıktılarını almayı hedeflemektir.⁷

Disiplinin baskı ve zorlama ile değil istek ve itaatle sağlanmış olması esas kabul edilmiştir.⁸ Yani göreceği cezadan kaçınmak için yapmayı düşündüğü bir hareketten vazgeçen öğrencinin durumu istendik bir disiplin tutumu değildir. Gerçek disiplin bireyin içinden gelen bir arzu ve istekle kurallara uyması ve bunu alışkanlık haline getirmesidir. Hatta bu açıdan bakıldığında disiplin bir “amelî ahlâk eğitimi” şeklinde de tanımlanabilir.⁹ Yukarıda verilen Haluk Yavuzer’in tanımı da bu iddiayı desteklemektedir. Davranışın vazife duy-

² “Disiplin”, *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56da2b9cea7fd9.42419334 (Erişim tarihi: 05.03.2016).

³ Haluk Yavuzer, *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.44.

⁴ Şükran Kılbaş Köktaş, Veysel Köktaş, *Etkili Sınıf Yönetimi*, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana 2007, s.32.

⁵ İrfan Erdoğan, *Sınıf Yönetimi*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 2001, s.56; Lorraine Stutzman Amstutz, Judy H. Mullet, *The Little Book of Restorative Discipline for Schools Teaching Responsibility, Creating Caring Climates*, Library of Congress Cataloging, New York, 2014, s.2.

⁶ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Alkım Yayınları, İstanbul 1998, s.23.

⁷ Peter Galvin, *Behaviour and Discipline in Schools Practical, Positive and Creative Strategies for the Classroom*, Routledge Taylor and Francis Group, New York, 1999, s.6

⁸ Faruk Bayraktar, *İslâm Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.237.

⁹ Faruk Bayraktar, a.g.e., s.236.

gusu ile yapılması onu ahlâkî hale getirmektedir. Çıkar amacıyla veya alışkanlıkla otomatik olarak yapılan hareket ahlâkî olarak nitelenemeyecektir.¹⁰ Piaget ahlâkî muhakeme teorisinde 6-12 yaş arasını “heteronom (özerk olmayan) dönem”, 12 yaş sonrasında da “otonom (özerk) dönem” olarak tespit etmektedir.¹¹ 12 yaş sonrası dönemde dışarıdan gelen komutlara uyma şeklinde bir disiplin algısı değil bireyin içinden gelerek kendi kendini yönlendirme ve niyete bağlı olarak da sonuçları değerlendirmeye dayalı bir algılama ortaya çıkmaktadır.¹² Çalışmanın yapıldığı evren olan imam hatip ortaokulu öğrencileri yaklaşık olarak 10-15 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin büyük kısmının Piaget’in ifade ettiği otonom dönem içerisinde olduğunu söylememiz mümkündür. Dolayısıyla okul disiplini, bahsedilen kişisel gelişim kalitesini kazandıracak şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Disiplin bir öğrenme sürecidir. Aileden başlamakta, okulda gelişmekte ve bireyden başlayarak çevreye yayılarak ve toplumsallaşmaktadır. Dolayısıyla disiplin bireysel olarak öğrencinin başarısı üzerinde belirleyici olduğu gibi çerçeve biraz daha genişletildiğinde sınıf başarısı üzerinde de belirleyici olacaktır. Okul disiplini sağlanmasında okulda yer alan tüm bireyler sorumludur.¹³ Öğrenciler kadar onlar üzerinde disiplini sağlayan öğretmen ve idareciler de tutum ve davranışlarına dikkat etmelidirler. Onların tutum ve davranışları okulun disiplin yaklaşımını ortaya koyacaktır. Öğretmen ve idarecilerin disiplin konusundaki düşünce ve önerilerinin tespit edilmesi bu açıdan bakıldığında oldukça önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada amaç imam hatip ortaokulu öğretmenlerinin sınıflarında en sık karşılaştıkları disiplin problemlerini tespit etmek, bu problemlerin sebeplerine ilişkin görüşlerini almak, problemlerle baş etme yöntemlerini ve bu yöntemlerin verimliliğini ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemektir.

¹⁰ Osman Pazarlı, *İslâm'da Ahlak*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980, s.13.

¹¹ Jean Piaget, *Çocukta Zihinsel Gelişim*, Çev. Hüseyin Portakal, Cem Yayınları, İstanbul 2000, s.77.

¹² Faruk Karaca, *Dini Gelişim Teorileri*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul 2007, s.73-74; Binnur Yeşilyaprak, *Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme Öğretim*, Pegem Akademi, Ankara 2011, s.135-136.

¹³ Sonia Blandford, *Managing Discipline in Schools*, Routledge, London 2005, s.9.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, tasvir (survey) metodunun anket tekniği kullanılarak yapılmış nitel bir çalışmadır.¹⁴ Anket, “bir problemle ilgili olarak çeşitli kimsele-
rin bilgi, tecrübe ve ilgilerini anlamak amacı ile yapılan soruşturmalar” şeklinde
tanımlanmıştır.¹⁵ Nitel çalışma ise, “Gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi
nitel veri yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda ger-
çekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlen-
diği araştırma”¹⁶ şeklinde tanımlanmıştır. Yapılan çalışma bu tanımlara uygun
düşmektedir. Üzerinde soruşturma yapılması planlanan alana ilişkin soru cet-
veli hazırlanmış, hazırlanan soru cetveline ilişkin bir kaç öğretmenin görüşü
alınmıştır. Soru cetveli çalışma grubunu oluşturan öğretmenlere verilerek, soru-
ları yazılı olarak cevaplamaları istenmiştir. Çalışma grubunun oluşturul-
masında okul idarecileri yönlendirici olmuştur. Onlar tarafından tespit edilen
öğretmenler tarafından anket doldurulmuştur. Soru cetvelinde yaş, cinsiyet,
mesleki tecrübe (yıl olarak), branş, vazife gibi çalışma grubunun özelliklerini
tespit etmeye yönelik sorulardan sonra beş adet açık uçlu soruya yer verilmiştir.
Objektif cevaplama imkânı sağlamak için anketlere isim yazılması istenmemiş-
tir. Öğretmenlere aşağıda yer alan açık uçlu sorular yöneltilmiştir:

- Sınıf içerisinde en sık karşılaştığınız disiplin problemi nedir?
- Bu problemin nereden kaynaklandığını düşünüyorsunuz?
- Disiplin problemleri ile baş etmede hangi yöntem veya yöntemleri kullanıyorsunuz?
- Kullandığınız yöntemler etkili oluyor mu?
- Disiplin problemlerinin önlenmesi için ne önerirsiniz?

Cevaplanan soru cetvelleri cinsiyet ve sıra sayısından oluşan K.1 (Kadın
1) veya E.2 (Erkek 2) şeklinde kodlanmıştır. Çalışma içerisinde yer yer konuyu
daha iyi açıklamak maksadı ile çalışma grubu tarafından kullanılan orjinal ifa-

¹⁴ Zeki Aslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, s.95.

¹⁵ Zeki Aslantürk, a.g.e., s.94.

¹⁶ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, An-
kara 2011, s.39.

delere yer verilecektir. Bu alıntılar yapılırken yukarıda belirttiğimiz kısaltmalar kullanılacaktır.

Araştırmanın Kapsamı

Araştırma 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ilinde yer alan üç okulda yapılmıştır. Okullardan ikisi Beylikdüzü ilçesinde, biri Avcılar ilçesinde yer almaktadır. Araştırmaya 32 öğretmen katılmıştır. Çalışma grubunun özelliklerine ilişkin bilgi aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

	Frekans (<i>f</i>)	Yüzde (%)
Görev		
İdareci	2	6.3
Öğretmen	30	93.7
Cinsiyet		
Erkek	16	50
Kadın	16	50
Yaş		
26-30 yaş arası	4	12.5
31-35 yaş arası	10	31.3
36-40 yaş arası	12	37.5
41 yaş ve üzeri	6	18.7
Mesleki Tecrübe		
2-5 yıl	6	18.7
6-10 yıl	11	34.4
11-15 yıl	8	25
16-20 yıl	5	15.6

Bağdatlı, İmam Hatip Ortaokullarında Görev Yapan Öğretmenlerin
Disiplin Problemleri Konusundaki Görüşleri

21 yıl ve üzeri	2	6.3
Branş		
Din Kültürü Ahlâk Bilgisi	6	18.6
Türkçe	5	15.6
Meslek Dersleri	4	12.5
Fen	4	12.5
Matematik	3	9.4
İngilizce	3	9.4
Sosyal Bilgiler	3	9.4
Bilişim Teknolojileri	2	6.2
Rehber Öğretmen	1	3.2
Müzik	1	3.2
Toplam	32	100

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya iki idareci katılmıştır. Katılan öğretmenlerden 16’sı kadın 16’sı erkektir. Çalışma grubunun %37.5’i 36-40 yaş arası öğretmenlerden oluşurken, grubun %31.3’ünü 31-35 yaş arası öğretmenler oluşturmuştur. 31-40 yaş arası öğretmenler %68.8’lik bir oranla çalışma grubunun ağırlık noktasını oluşturmaktadır. 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye sahip öğretmenler %34.4’lük bir oranla araştırmada ilk sırayı almaktadırlar. 11-15 yıl arası mesleki tecrübeye sahip öğretmenler %25’lik bir oranla ikinci sıradadırlar. Mesleki tecrübe açısından ağırlık noktasını 6-15 yıl arası kıdemi bulunan öğretmenler %59.4’lük bir oranla oluşturmaktadır. Branşlar açısından en fazla katılım Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Türkçe ve meslek dersleri alanlarında olmuştur. Bu alanlar toplam %46.7’lik oranla çalışma grubunun yaklaşık yarısını oluşturmaktadırlar. Sayısal dersler olarak Matematik, Fen ve Bilişim Teknoloji-

leri derslerini aldığımızda çalışma grubunun %28.1'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma grubunun sözel dersler ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular sorulara göre ayrılarak aşağıda tablolar halinde verilmiş ve konuya ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Öğretmenlerin sınıf içinde en sık karşılaştıkları disiplin problemleri ile ilgili görüşleri:

Öğretmenlerin sınıf içinde en sık karşılaştığı disiplin problemleri ile ilgili görüşleri aşağıda yer alan tablo 2'de gösterilmiştir:

Kodlar	<i>f</i>	%
Öğrencilerin derste izinsiz konuşmaları.	23	52.2
Öğrencilerin dersi dinlememeleri.	5	11.3
Öğrencilerin öğretmene karşı saygısız davranışları.	3	6.8
Öğrencilerin birbirlerine karşı saygısız davranışları.	3	6.8
Öğrencilerin ders araç gereçlerini eksik getirmeleri.	3	6.8
Öğrencilerin ödevlerini yapmamaları.	2	4.5
Öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılmak istememeleri.	1	4.2
Problem yaşamıyorum.	1	4.2
Öğrencilerin birbirine onur kırıcı lakap takmaları.	1	4.2
Öğrencilerin derse hazırlıksız gelmeleri.	1	4.2
Öğrencilerin derse devam etmemeleri.	1	4.2
Toplam	44	100

Tablo 2. Öğretmenlerin sınıf içinde en sık karşılaştıkları disiplin problemleri.

Tablo 2’den anlaşıldığına göre, öğrencilerin derste izinsiz konuşmaları disiplin problemlerinin %52.2’sini teşkil etmektedir. Çalışma grubunun yarısından fazlası (23 kişi) bu disiplin problemini dile getirmişlerdir. Daha önce yapılmış çalışmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.¹⁷ Öğrencilerin dersi dinlememesi beş öğretmen tarafından dile getirilmiş ve %11.3’lük bir orana sahip olmuştur. Öğrencilerin öğretmene, birbirlerine karşı saygısız davranışları ve ders araç gereçlerini eksik getirmeleri ilk sıralarda dile getirilen problemler arasındadır. Tablo incelendiğinde “problem yaşamıyorum” şeklinde bir ifade dikkatimizi çekmektedir. Bu ifade bir rehber öğretmene aittir. Rehber öğretmenin görevi gereği öğrencilerle genellikle bireysel görüşmeler yapması ve derse nadiren girmesi durumu göz önüne alınarak cevap yorumlanmalıdır.

Öğretmenlerin sınıf içinde karşılaştıkları disiplin problemlerinin kaynağı ile ilgili görüşleri:

Sınıf içinde karşılaşılan disiplin problemlerinin kaynağına ilişkin görüşler tablo 3’te sunulmuştur:

Kodlar	f	%
Aileden gelen eğitim eksikliği.	10	21.3
İlkokuldan gelen eğitim eksikliği.	5	10.6
Öğrencilerin gelişim döneminin etkileri (ergenlik).	5	10.6
Öğrencinin dikkat eksikliği.	5	10.6
Öğrencinin derse ilgisiz olması.	4	8.6
Sınıf ortamı ve düzeninin öğrenciye göre planlanmamış	4	8.6

¹⁷ Hayri Güzel, Mehmet Zeki Aydın, “İmam Hatip Ortaokullarında Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Disiplini Bozan Öğrenci Davranışlarına Karşı Tutumları”, Kuruluşunun 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu, 2013, http://www.mehmetzekiaydin.com/alimalarim/bddlddmsel_makaleler.html (erişim tarihi:25.02.2016); Refik Balay, Miraç Sağlam, “Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c.5, s.2, Aralık 2008, ss.1-24; Bahri Aydın, “Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, s.39, 2004, ss.326-337.

olması.		
Öğretmenlerin kullandığı yöntem ve tekniklerin öğrenciyi güdüleyememesi.	3	6.5
Okuldaki eğitimin verimsizliği.	2	4.3
Öğretmenin cinsiyeti ve iyi niyeti.	1	2.1
Öğrencilerin komik olmaya çalışmaları.	1	2.1
Öğrencilerin sınıf kurallarını bilmemeleri.	1	2.1
Öğrencilerin okul içinde deşarj olacak yeterli zaman bulamamaları.	1	2.1
Kural eksikliği.	1	2.1
Dersin zor gelmesi.	1	2.1
Öğrencinin amacı olmaması.	1	2.1
Arkadaş çevresi.	1	2.1
Öğrencinin kendini yeterli görmesi konuları bildiğini düşünmesi.	1	2.1
Toplam	47	100

Tablo 3. Sınıf içinde çıkan disiplin problemlerinin kaynağı ile ilgili görüşler.

Tablo 3 incelendiğinde aile, öğretmenlerin tespiti ile disiplin problemlerinin en önemli kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. 10 öğretmen %21.3'lük bir oranla bu düşünceyi paylaşmıştır. İkinci sırada ilkokuldan öğrencinin gerekli eğitimi almadan ortaokula gelmesi disiplin problemlerinin kaynağı olarak ifade bulmuştur. 3, 4 ve 5'inci sınıflarda yer alan görüşler ise öğrenci odaklıdır. Buralarda ifade edilen öğrencinin içinde bulunduğu gelişim dönemi yani ergenlik kaynaklı problemler, öğrencinin dikkat dağınıklığı ve ilgisizliği öğretmenlerin dikkat çektiği problem kaynakları olmuştur. Konu ile alakalı Türkçe öğretmeni K.14'ün ifadesi şu şekildedir: *"Bazı öğrenciler anlatılanları kavraya-*

madıklarında etraflıyla ilgileniyor. Arkadaşlarıyla konuşmaya başlıyor. Ayrıca o gün için öğrencinin morali bozuk olabilir, acıkmış olabilir bu sebeple derse dikkatini veremez.” Ardından sınıfın fizikî yapısı disiplin problemlerine kaynak olarak gösterilmiştir. Sınıfın fizikî yapısına ilişkin fen bilimleri öğretmeni K.5 şunları ifade etmiştir: “Özellikle fen bilimleri gibi uygulamalı derslerde uygun sınıf ortamı laboratuvar vs. oluşturulamadığından ayrıca eksik ders araç gereçleri sebebi ile problemler ortaya çıkabiliyor.” Yine fen bilimleri öğretmeni K.8 de sınıfın kalabalık oluşunun disiplini olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Dile getirilen ilk altı maddeye bakıldığında öğretmenlerin disiplin problemlerinin genellikle kendileri dışındaki kaynaklardan ortaya çıktığı kanaatine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ortaya koyulan görüşlerin %10.8’i öğretmen kaynaklı olarak görülmektedir. 7 ve 8’inci sıralarda dile getirilen “Öğretmenlerin kullandığı yöntem ve tekniklerin öğrenciyi güdüleyememesi” ve “Okuldaki eğitimin verimsizliği” şeklindeki ifadeler bu kapsamdadır. Bu durum disiplin problemlerine çözüm arayışı noktasında öğretmenin kendini geri planda tutması gibi bir sonucu ortaya çıkarabileceğinden dikkat çekicidir.¹⁸

Öğretmenlerin disiplin problemleri ile baş etmede kullandıkları yöntemler:

Kodlar	f	%
Veliyi haberdar etmek.	9	16.5
Uyarıda bulunmak.	8	14.5
Ödül-ceza uygulaması yapmak (artı-eksi gibi).	8	14.5
Öğrencilere sınıf kurallarını hatırlatmak.	6	11
Öğrenci ile bireysel görüşme yapmak.	4	7.3
Değişik ders anlatım yöntemleri kullanarak öğrencinin	4	7.3

¹⁸ Öğretmenin sınıf yönetiminde ve disiplin sağlamadaki etkinliği ve disiplin sağlama teknikleri konusunda geniş bilgi almak için bkz. Bahri Aydın, “Öğretmenlerin Kendi Sınıf Disiplin Sistemlerini Oluşturması”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, s.2, 2006; Naciye Aksoy, “Sınıf Yönetimi ve Disiplin Modellerinin Dayandığı Temel Yaklaşımlar”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, s.25, 2001, ss.9-20.

dikkatini çekmek.		
Öğrenciye sevgi ve ilgi göstermek motive etmek.	4	7.3
Öğrenciye beklentilerini net olarak ifade etmek.	2	3.6
Öğrenciyi takip etmek.	2	3.6
Konuşma şekli ve davranışları ciddileştirmek.	1	1.8
Durumu okul idaresine bildirmek.	1	1.8
Öğrencilerle birlikte kurallar belirlemek.	1	1.8
Resmi işlem yapacağını söylemek.	1	1.8
Problemin sebebini öğrenmeye çalışmak.	1	1.8
Dersin faydasından bahsetmek.	1	1.8
Öğrenciye öğretmen için değerli olduğunu hissettirmek.	1	1.8
Güzel davranışlar için model olmak.	1	1.8
Toplam	55	100

Tablo 4. Disiplin problemleri ile baş etmede kullanılan yöntemler.

Tablo 4'te yer alan öğretmenlerin disiplin problemleri ile baş etmede kullandıkları yöntemler incelendiğinde ilk sırada öğrenci velilerini haberdar etmek ifade edilmiştir. Meslek dersleri öğretmeni K.2, *“Önce uyarı yapıyorum, daha sonra veli görüşmesi, o da yeterli olmazsa okul idaresine yönlendiriyorum.”* demiştir. Ardından uyarıda bulunmak ve ödül ceza uygulaması yapmak gelmektedir. Daha önce Bahri Aydın tarafından yapılmış bir çalışmada öğrencileri uyararak ilk sırada tercih edilen yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹ Meslek dersleri öğretmeni K.7, *“Yaptığı davranışın yanlış olduğunu, arkadaşlarını rencide etmek yerine mutlu etmesinin ona daha çok yakışacağını açıklıyorum.”* şeklinde bir ifade kullanmıştır. Sayılan bu ilk üç madde hemen hemen birbirine eşit yüzdelerde dile

¹⁹ Bahri Aydın, “Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, s.39, 2004, ss.326-337.

getirilmiştir. İngilizce öğretmeni K.12 ödül ceza konusunda şunları ifade etmektedir: *“Ödül olarak öğrencilere saygı, sorumluluk ve başarı kartı gibi manevi ödüller koydum. Çok etkili olduğunu düşünüyorum.”* Yine İngilizce öğretmeni olan K.15 de bu konuda şunları kaydetmiştir: *“Aynı yıldız öğrencilerini seçtiğim bir düzen kurdum. Derste olumlu davranışlara “+yıldız”, olumsuzlara “-yıldız” veriyorum. Gerçekten işe yarıyor. Aynı yıldız öğrencilerine ders içi performans notunu yüksek verdiğim için öğrenciler “-yıldız” almamaya çalışıyor.”* Farklı yöntemler kullanarak öğrencinin dikkatini çekme noktasında Türkçe öğretmeni K.14 şunları söylemektedir: *“Sınıfta öğrencilerin derse aktif katılmasını sağlıyorum. Oyun şeklinde yarışma şeklinde konular pekiştiriliyor.”* Fen bilimleri öğretmeni K.8 de *“İlgilerini çekmek için görselliği arttırıyorum.”* demiştir. *“Öğrenciye sevgi ve ilgi göstermek motive etmek”* şeklinde ifade edilen öneriye ilişkin DKAB öğretmeni E.12, *“İstendik davranışları kazandırmaya yönelik motive edici etkinlikler yapıyorum. Öğrenciye olabildiğince hoşgörü ile yaklaşıyorum.”* demiştir. Aynı konuda Türkçe öğretmeni E.8, *“Hepsinin bizim için değerli olduğunu hatırlatıyorum.”* diyerek konuyu vurgulamıştır. *“Öğrenciye beklentilerini net olarak ifade etmek.”* şeklinde ifade bulan öneri kapsamında Matematik öğretmeni E.15 şunları söylemektedir: *“Eğitim öğretim yılının ilk dersinde öğrencilere sınıf içinde nasıl davranmaları gerektiğini açıklarım kurallarımı net bir şekilde anlatırım.”* Sosyal bilgiler öğretmeni K.4, *“Birlikte sınıf kuralları belirliyoruz ve kurallara uyulmadığında karşılaşılabilecek yaptırımları kendileri belirliyorlar.”* şeklinde bir tespitte bulunmuştur. Teknoloji ve tasarım öğretmeni K.1 şöyle bir ifadede bulunmaktadır: *“Herhangi bir gevşeme söz konusu olduğunda ciddi bir tavır takınıp kontrol altına alabiliyorsunuz. Ya da olayın durumuna göre o an geliştirdiğiniz bir konuşma şekli, motivasyon sağlayıcı örneklerle toparlanabiliyor.”*

Yukarıdaki bölümde de ifade edildiği gibi öğretmenlerin disiplin problemlerinin ortaya çıkışında kendilerini etkin olarak tanımlamamaları problemlerin çözümüne ilişkin uygulamalarda da kendini hissettirmektedir. Disiplin problemlerinin çözümünde en çok tercih edilen yöntemin veliyi haberdar etmek, ikinci sırada yer alan yöntemin ise öğrenciyi uyarmak olması dikkat çekicidir. Öğretmenin ders uygulamasına ilişkin düzenleme ancak üçüncü sırada gelen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk iki sırada yer alan yöntemler

öğretmenler tarafından ifade edilenlerin %31'ini oluşturmaktadır ki bu önemli bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenlerin disiplin problemleri ile baş etmede kullandıkları yöntemlerin etkinliği ile ilgili görüşleri:

Kodlar	f	%
Evet	16	50
Genellikle	8	25
Kısmen	7	22
Hayır	1	3
Toplam	32	100

Tablo 5. Disiplin problemleri ile baş etmede kullanılan yöntemlerin etkinliği ile ilgili görüşler.

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin disiplin problemleri ile baş etmede kullandıkları yöntemlerin etkinliği konusunda öğretmenlerin yarısı “evet” cevabını vermiş. Sekiz kişi “genellikle”, yedi kişi “kısmen” cevabını vermiştir. “hayır” cevabını veren bir öğretmenin bu cevabı fayda vermeyen bir yöntemi uygulamaya devam etme açısından dikkat çekicidir. Sosyal bilgiler öğretmeni E.14’ün belirttiği “*Duyarlı ve eğitilmiş bir veliyse evet.*” cevabı disiplin problemlerinin çözümünde kimi öğretmenlerin öğrenciden ziyade veli üzerine yoğunlaştığını düşündürmektedir. Nitekim bir önceki bölümde “veliye haberdar etmek” disiplin problemlerinin çözümünde ilk sırada gelen öneri olmuştur. Yine disiplin problemlerinin ortaya çıkış sebebi olarak ilk sırada ailenin gösterilmesi bu düşüncemizi desteklemektedir. Fen bilgisi öğretmeni K.16’nın “*Aynı yöntem sürekli etkili olmuyor. O yüzden sürekli değiştirmek gerekiyor. Bir derste birden fazla yöntemin uygulanması gerekiyor.*” şeklindeki yaklaşımı probleme ve kişilere göre farklı yöntemlerin kullanılması gerektiğini ifade etmesi bakımından önemli bir noktaya işaret etmektedir.

Bağdatlı, İmam Hatip Ortaokullarında Görev Yapan Öğretmenlerin
Disiplin Problemleri Konusundaki Görüşleri

Öğretmenlerin disiplin problemlerini önlemeye yönelik önerileri:

Kodlar	f	%
Öğrenci veli öğretmen işbirliğinin oluşturulması.	10	21
Disiplin cezalarının uygulanması.	9	20
Disiplin kuralları konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi.	4	9
İyi davranışların ödüllendirilmesi.	3	6
Öğrencilerin ilgisini çekecek, sevdirecek şekilde dersi düzenlemek.	3	6
Okullarda sosyal etkinliklerin artırılması.	3	6
Problemin kaynağını belirleyip ona göre çözüm üretmek.	2	4
Disiplin cezalarının artırılması.	2	4
Öğretmenin sınıfa hakim olması.	1	2
Öğretmenin tatlı sert pozisyonunu koruması.	1	2
Öğrencilerle birebir görüşülmesi.	1	2
Öğretmenin derse hazırlıklı girmesi.	1	2
Öğretmenin iletişim becerilerini geliştirmesi.	1	2
Öğrenciden beklentilerin makul seviyede olması.	1	2
Öğrenci hatalarını asla görmezden gelmemek.	1	2
Öğrencilerin öğretmenlere güvenmelerini sağlamak.	1	2
Öğrencileri dinlemek.	1	2
Ders içi puanlama yapılması.	1	2
Ders materyal araç ve gereçlerinin eksiksiz olması.	1	2

Okulun bütün bireylerinin belirlenen kurallara uyması.	1	2
Toplam	44	100

Tablo 6. Disiplin problemlerini önlemeye yönelik öneriler.

Ortaya çıkan disiplin problemlerini önlemeye yönelik öneriler konusundaki verilerin bir araya geldiği tablo 6 incelendiğinde, “öğrenci, veli, öğretmen işbirliği oluşturulması.” öğretmenler tarafından en fazla dile getirilen öneri olmuştur. İkinci sırada dile getirilen öneri ise: “Disiplin cezalarının uygulanması.” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Tuncay Karateke tarafından yapılan bir araştırmada disiplin cezalarının caydırıcı olmamasının öğrencilerle alakalı problemler yaşanmasında önemli bir unsur olarak vurgulandığını görmekteyiz.²⁰ Sosyal bilgiler öğretmeni E.14, “Okul idaresinin etkili önlemler alması şart. Kurul toplantılarında alınan kararların bütün öğretmenlerce uygulanması ve kararlı davranılması gerekiyor. Rehberlik servisinin ve idarenin velilerle daha çok diyalog halinde olmaları gerekiyor.” şeklinde bir tespitte bulunmuştur. Bu ifadede velilerle diyalog işinin rehberlik servisi ve idarenin vazifesi şeklinde algılanması bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü sırada gelen “disiplin kuralları konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi” hususunda DKAB öğretmeni E.12 şöyle söylemektedir: “Okul kurallarını net ve anlaşılır biçimde eğitim-öğretim yılının başında öğrencilere anlatmak ve bunları uygulamalarını sağlamak için onları motive etmek gerekir.” Müzik öğretmeni E.10 aynı konuda şunları söylemektedir: “Okullarda disiplin kuralları için ders saati gibi zaman ayrılıp detaylı anlatılıp uygulama örnekleri yapılmalı ve sonuçları net gösterilmelidir.” Meslek dersleri öğretmeni K.7 şunları ifade etmiştir: “Onları dinlemeliyiz. Gerekirse velileri ile iletişim kurmalıyız. Bu tür davranışları neden sergilediklerine dair sebepleri bulmalı, çözüm üretmeliyiz. Öğrencilerin biz öğretmenlerine güvenmelerini sağlamalıyız.”

Öğrenci, veli, öğretmen işbirliğinin oluşturulması önerisinin öğretmenler tarafından en fazla dile getirilen öneri olması olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Fakat görüşüne yer verdiğimiz bir öğretmenin ifadesinde ol-

²⁰ Tuncay Karateke, “İmam Hatip Liselerinde İdarecilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Nitel Bir Çalışma”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.5, 2015.

duğu gibi bu öneriyi gerçekleştirmek için okul idaresi ve rehber öğretmenlerin vazifeli olarak algılanması düşündürücüdür. Öğrencilerin önce bilgilendirilip sonra sorumlu tutulmaları pedagojik açıdan işaret edilmesi gereken önemli bir noktadır.

Değerlendirme ve Sonuç:

Gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin disiplin problemi olarak en çok şikayet ettikleri ve dile getirdikleri “öğrencilerin derste izinsiz konuşmaları” durumudur. Öğrencilerin dersi dinlememeleri, öğretmen ve arkadaşları ile saygısızca konuşmaları da yine benzer problemler olarak nitelenebilir.

Bu gibi problemlerin kaynağını öğretmenlerin ailede, bir önceki eğitim kurumunda veya öğrencinin ergenlik problemlerinde aramaları öğretmenlerin bizzat oluşturdukları eğitim yaşantısını sorgulamaları noktasında faydalı görünmemektedir. Bu durumu önemli bir husus olarak tespit etmek gerekmektedir. Öğretmenin sorumluluğu kendisinde hissetmediği bir problemi çözme noktasında girişimde bulunması mümkün görülmemektedir.

Dile getirilen problemlerle baş etme yöntemleri sorulduğunda ilk sırada “velilerin haberdar edilmesi” şeklinde bir yöntemin dile getirilmesi yukarıda ifade ettiğimiz hususu desteklemektedir. Bu sonuca göre öğretmenler gerekeni yapmakta, fakat veli problem kaynağı olduğundan çocuğu velinin düzeltilmesi beklenmektedir. Ardından ikinci sırada gelen “öğrencilerin uyarılması” önerisi yine öğretmenin öğrencinin kendi kendini düzeltilmesini beklediği şeklinde anlaşılmaktadır. Davranış değişikliğinin başlangıç noktası olarak öğrencinin görüldüğünü düşündürmektedir. Dolayısıyla çözüm, öğrencinin bu kötü hareketinden vazgeçmesi şeklinde algılanabilecektir. Halbuki öğretmenin öğrenciye yol göstermesi içinde bulunduğu problemleri durumdan onu kurtarabilecek çözüm önerilerini sunabilmesi gerekmektedir. Yine problemlerin ortaya çıkmaması için öğrencinin ilgi ve dikkatini canlı tutabilmek de öğretmen sorumluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenin kendi öğretim metodolojisine yönelik çözüm önerilerinin üçüncü maddede başlıyor oluşu ve ilk iki maddede geçen öğretmen dışı aktörlerin söz konusu olduğu yöntem uygulama-

larının %31 gibi önemli bir oranı oluşturması, öğretmenlerin ders işleme metotlarını güncelleme ihtiyacı hissetme noktasında duyarlılıklarının az olduğunu düşündürmektedir.

Öğretmenlerin %50'si uyguladıkları disiplin yöntemlerinin verimli olduğunu iddia etmişlerdir. Fakat problem yaşamıyorum şeklinde ifade edilen sadece bir öğretmen bulunmaktadır. O da derse sürekli girmeyen bir rehber öğretmendir. Dolayısıyla öğretmenlerin disiplin sağlamaya dönük uyguladıkları teknikleri gözden geçirmeleri gerekli görülmektedir.

Disiplin problemlerini önlemeye yönelik öneriler olarak okul aile ve öğrenci arasında irtibat ve işbirliğinin kuvvetlendirilmesi önerisinin ilk sırada yer alması ve %21'lik bir orana sahip oluşu ümit vericidir. Fakat öğretmenlerin yine burada sorumluluğu idare ve rehberlik servislerine bırakmaları ifade edilen bu olumlu önerinin verimli bir şekilde uygulanabilirliği noktasında soru işaretleri uyandırmaktadır. Disiplin cezalarının uygulanması noktasında hassasiyet göstererek öğrencileri disipline etme önerisi korkuya dayalı bir otorite sağlama gayreti olarak yorumlanabilir. Özellikle yazımızın giriş kısmında ifade ettiğimiz Piaget'in otonom döneminde yer alan ve ahlakî gelişim açısından bu dönemin yeterliliklerine ulaşması beklenen bireyler için bu şekilde sağlanacak disiplin faydalı olarak değerlendirilmemektedir. Bu şekilde oluşan disiplin algısının sürekli olmasını hayat boyu devam etmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Tehdit unsuru ortadan kalktıktan sonra öğrenci dilediğini yapmakta kendini serbest hissedecektir. Öğrenci gereğine inanarak içinden gelerek disiplin kurallarını bir iç ahlak olarak kabul ederek uymalıdır. Ödüllendirme, ilgi ve sevgi gösterme gibi pedagojik açıdan olumlu olarak değerlendirilebilecek öneriler gelmişse de bu gibi öneriler az sayıda öğretmen tarafından dile getirilmiştir.

Şunu söylemek mümkündür ki; okul disiplinini sağlayabilmek için öncelikle öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Düzenlenebilecek hizmet içi seminerler ile öğretmenlere, öğrencilerin yaş seviyelerine göre psikolojik ve ahlakî gelişim özellikleri öğretilmelidir. Onları kırmadan, örselemeden, sevdirecek, gelişmelerine imkân verecek şekilde disipline etme metotları öğretilmelidir. Özellikle öğrenci için dersi zevkli hale getirebilecekleri tek-

niklerden haberdar edilmelidirler. Bu durum eğitim sistemimizin iyi ürünler verebilmesi için oldukça önemli görünmektedir.

Kaynaklar:

Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.

Bahri Aydın, “Öğretmenlerin Kendi Sınıf Disiplin Sistemlerini Oluşturması”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, s.2, 2006.

Bahri Aydın, “Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, s.39, 2004, 326-337.

“Disiplin”, *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu,
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56da2b9cea7fd9.42419334 (Erişim tarihi: 05.03.2016).

Faik Yılmaz, Emine Babaoğlu, “Sınıf Öğretmenlerinin Disiplini Sağlamada Kullandıkları Ödül ve Ceza Yöntemleri (Şırnak İli Örneği)”, *İlköğretim Online*, s.12, c.1, 2013, www.ilkogretim-online.org.tr.

Faruk Bayraktar, *İslâm Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

Faruk Karaca, *Dini Gelişim Teorileri*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul 2007, s.73-74; Binnur Yeşilyaprak, *Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme Öğretim*, Pegem Akademi, Ankara 2011.

Haluk Yavuzer, *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998.

Hayri Güzel, Mehmet Zeki Aydın, “İmam Hatip Ortaokullarında Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Disiplini Bozan Öğrenci Davranışlarına Karşı Tutumları”, *Kuruluşunun 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Ulaslararası Sempozyumu*, 2013,
http://www.mehmetzekiaydin.com/alimalarim/bddlddmsel_makaleler.html
(erişim tarihi:25.02.2016)

Hayri Güzel, Mehmet Zeki Aydın, “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Disiplini Bozan Öğrenci Davranışlarına Karşı Tutumları”, *8.Ulusal*

Eğitim Kongresi, 2013, http://www.mehmetzekiaydin.com/alimalarim/bddlddmsel_makaleler.html (erişim tarihi:25.02.2016)

İrfan Erdoğan, *Sınıf Yönetimi*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 2001.

Jean Piaget, *Çocukta Zihinsel Gelişim*, Çev. Hüseyin Portakal, Cem Yayınları, İstanbul 2000.

Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Alkım Yayınları, İstanbul 1998.

Lorraine Stutzman Amstutz, Judy H. Mullet, *The Little Book of Restorative Discipline for Schools Teaching Responsibility, Creating Caring Climates*, Library of Congress Cataloging, New York, 2014.

Naciye Aksoy, "Sınıf Yönetimi ve Disiplin Modellerinin Dayandığı Temel Yaklaşımlar", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, s.25, 2001, ss.9-20.

Osman Pazarlı, *İslâm'da Ahlak*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980.

Peter Galvin, *Behaviour and Discipline in Schools Practical, Positive and Creative Strategies for the Classroom*, Routledge Taylor and Francis Group, New York, 1999.

Refik Balay, Miraç Sağlam, "Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşleri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c.5, s.2, Aralık 2008, 1-24.

Sonia Blandford, *Managing Discipline in Schools*, Routledge, London 2005.

Şükran Kılbaş Köktaş, Veysel Köktaş, *Etkili Sınıf Yönetimi*, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana 2007.

Tuncay Karateke, "İmam Hatip Liselerinde İdarecilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Nitel Bir Çalışma", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.5, 2015.

Zeki Aslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995.

